

УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКІ МІЖМОВНІ КОНТАКТИ НА ПОМЕЖІВ'І ЇХ ЕТНІЧНИХ ТЕРИТОРІЙ (ВПЛИВ УГОРСЬКОЇ МОВИ НА ЛЕКСИКУ ТВОРІВ ЗАКАРПАТСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ)

Єлизавета Барань

Закарпатський Угорський Інститут ім. Ференца Ракоці II (Україна) –
Ніредьгазька Вища Школа (Угорщина)

Streszczenie. W artykule rozpatrzono problemy ukraińsko-węgierskich kontaktów językowych. Zwrócono uwagę na szczególne warunki historyczne, w których kształtowało się zakarpackie środowisko językowo-kulturowe. Określono wpływ języka węgierskiego na słownictwo utworów pisarzy zakarpackich. Zauważono, że wykorzystywane przez pisarzy zakarpackich zapożyczenia z języka węgierskiego weszły do gwar zakarpackich bezpośrednio lub za pośrednictwem języków sąsiadujących. Stwierdzono, że zapożyczenia z węgierskiego w języku utworów literatury pięknej przeważnie dotyczą sfery życia codziennego.

Słowa kluczowe: kontakty językowe, interferencja międzyjęzykowa, gwary ukraińskie Zakarpacia, zapożyczenia z języka węgierskiego, język literatury pięknej

Дослідження українсько-угорських міжмовних контактів на помежів'ї їх етнічних територій уже віддавна були об'єктом зацікавлення науковців. Вони, зокрема, досліджували вплив угорської мови на українські говори Закарпаття¹ та Угорщини², гунгаризми у складі лексики закарпатських писемних пам'яток XVI–XVIII століття³, вплив української мови на закарпатські угорські говори⁴, а також на лексику угорської мови⁵. Вплив

¹ L. Csörey, *Magyar szók a rutén nyelvben* [Угорські слова в рутенській мові], Nyelvtudományi Közlemények XVI. Budapest, 1881, 270–294; B.I., Орос, *До питання українсько-угорських мовних взаємозв'язків*, [в:] Тезиси докладов и сообщения к Всесоюзной конференции по вопросам финно-угорского языкознания (сентябрь – октябрь 1963 г.). Ужгород, 1963, с. 52–54; В.В. Німчук, *З іношомовних запозичень у закарпатських верхньонадборжавських говірках*, [в:] *Дослідження з мовознавства*. Київ, 1963, с. 79–88; А.А. Мокань, *Венгерские заимствования в мараморошском украинском диалекте Закарпатской области*. Автореферат дис. [...] канд. филол. наук. Тарту, 1966; Й.О. Дзендзелівський, *Ізоглоси угорських лексичних нашарувань в українських говорах Закарпатської області УРСР*, [в:] *Українська лінгвістична географія. Республіканський міжвідомчий збірник. Серія «Питання мовознавства»*. Київ, 1966, с. 45–75; П. Н. Лизанець, *Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпатья. Венгерско-украинские межъязыковые связи*. – Будапешт. 1976; він же, *Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР*. ч. III. Конспект лекцій. Ужгород, 1976.

² Э. Балецкий, *Венгерские заимствования в лемковском говоре села Комлошка в Венгрии*, *Studia Slavica* IV. Budapest, 1958, с. 23–46.

³ Л. Дژه, *К вопросу о венгерских заимствованиях в закарпатских памятниках XVI–XVIII вв.*, *Studia Slavica* IV. 1958. 71–96, він же, *К вопросу о венгерских заимствованиях в закарпатских памятниках XVI–XVIII вв.*, *Studia Slavica* VII. Budapest, 1961, с. 139–176.

⁴ И. Ковтюк, *Украинские заимствования в ужанском венгерском говоре*. – Ньиредьхаза, 2007.

⁵ О. Ковач, *Українські запозичення в угорській мові та проблеми їх виявлення*, *Studia Russica* XXIII. Budapest, 2009. 101–109.

угорської мови на лексику творів українських авторів вивчено лише частково⁶.

Територія сучасного Закарпаття (істор. назва *Підкарпаття*) у різні історичні періоди входила до складу різних держав. Загальновідомо, що починаючи з XI століття до 1918 року територія Закарпатської області входила до складу Угорщини, з 1918 по 1939 рік була у складі Чехословаччини, а з 1939 до 1944 року знову входила до складу Угорщини. Завдяки цьому специфіка лексичного складу українських говірок Закарпаття зумовлена тим, що в них побутує чимало запозичень з інших мов, носії яких довгий час перебували у безпосередніх взаєминах із представниками інших національностей, а саме німцями, румунами, словаками, угорцями тощо.

Особливості історичних обставин (перебування у спільній державі, повсякденні родинно-побутові стосунки, українсько-угорський білінгвізм), у яких формувалося закарпатське мовно-культурне середовище, позначилося на лексичному складі як тутешніх українських, так і угорських говірок. Людмила Ткач⁷ зазначає: «[...] українсько-угорські мовно-культурні взаємини впродовж тривалого історичного періоду впливали на формування лексичного фонду української мови і залишили свій відбиток як на рівні розмовно-діалектного мовлення, так і в системі лексико-стилістичних засобів сучасної української літературної мови. Актуальність цієї проблематики в сучасному українському мовознавстві зумовлена не лише недостатнім її висвітленням і певною фрагментарністю досягнутих результатів, а й тим, що, крім суто мовознавчих та історико-культурних складових, вона має й певну реабілітаційну спрямованість». Виявлення українсько-угорських інтерферентних явищ є питанням і на сьогодні актуальним, що потребує подальшого вивчення.

Час проникнення слів-гунгаризмів в українські говори сягає сивої давнини. На думку Деже⁸, до найдавнішого шару угорських запозичень належать ті, які запозичені від середини XIII століття до кінця XVI. Однак, проникнення до XV століття не можна довести. До прикладів засвідчених

⁶ Э. Балецкий, *О некоторых венгерских заимствованиях в украинском языке (Венгерские заимствования в произведениях Н. Л. Устияновича)*, *Studia Slavica* IX. Budapest, 1963, с. 337–386; П.М. Лизанець, *До питання про мадяризм в українській мові (На матеріалі творів Ольги Кобилянської)*, [в:] *Тези доповідей та повідомлення до наукової конференції, присвяченої 100-річчю з дня народження О. Ю. Кобилянської*. Ужгород, 1964, с. 37–48; він же, *Лексичні мадяризм в художніх творах О. Духновича*, [в:] *Літературна та педагогічна спадщина О. Духновича. Тези доповідей та повідомлень до наукової сесії, присвяченої 100-річчю з дня смерті О. Духновича*. Ужгород, 1965, с. 51–55; И. Удвари, *Языковое отражение русинско-венгерского сожительства (На основе поэтического тома «Наши співанки»)*, *Studia Slavica* XLII. Budapest, 1997, с. 425–434; Є. Барань-Комарі, *До питання про угоризми у народній мові карпатоукраїнців (русинів) Закарпаття*, *Studia Russica* XXII. Budapest, 2005, с. 115–129.

⁷ Л. Ткач, *Соціолінгвістичні аспекти дослідження міжмовних взаємин та шляхи лексичних запозичень в українську мову з румунської та угорської мов*, Науковий вісник Чернівецького університету. Випуск 428–429. Слов'янська філологія. 2008, с. 24–32.

⁸ Л. Дáže, *К вопросу о венгерских заимствованиях в закарпатских памятниках XVI–XVIII вв.*, *Studia Slavica* IV, 1958, с. 71–96.

угорських елементів належить іменник *урик* < уг. *örök* у грамотах 1404 року в значенні 'дворянське особисте володіння'. Вплив угорської мови особливо посилюється із розвитком суспільства, частина угорських слів ввійшла до лексики першої писемної пам'ятки XVI століття «Няговські повчання», написаної на території сучасного Закарпаття⁹.

Завдяки інтерферентним явищам, що відбувалися на лексичному рівні, спричинивши появу українсько-угорського мовного взаємовпливу, переважна більшість гунгаризмів потрапила до українських говорів безпосередньо усним шляхом, частина їх – опосередковано – через румунські, словацькі, рідше, польські говори. Гунгаризми входили до системи мови-рецептора і книжним шляхом, переважно через перекладницьку літературу, офіційні державні документи, військові розпорядження тощо¹⁰.

Гунгаризми виявилися доволі стійкою групою лексики закарпатських говорів, адже навіть із становленням нових суспільних відносин на Закарпатті після 1944 року не вийшли з ужитку, лише їх невеликий відсоток архаїзувався. Запозичення з угорської мови по сьогодні становлять одну із специфічних лексичних ознак закарпатських говорів і вживаються переважно в діалектному мовленні, зберігаючи і частково реалізуючи при цьому здатність входити до авторських текстів сучасних письменників.

Закарпатські письменники в різні історичні періоди неоднаково ставилися до використання народнорозмовного стилю як засобу вираження. Іван Чендей і Федір Потушняк належать до плеяди українських радянських письменників. Мова творів Івана Чендея повністю відповідає нормам літературної мови, він, мабуть, свідомо уникав народнорозмовних елементів навіть у мові персонажів. Федір Потушняк частіше вдавався до використання закарпатських діалектизмів, у тому числі й іншомовних слів. Твори Юрія Станиця окремими книгами виходили лише у до- і післярадянський періоди. У лексиці його творів простежується використання закарпатських діалектизмів, серед них й іншомовних слів.

У мові творів сучасних закарпатських письменників, а саме Дмитра Кешелі, Петра Мідянки, Івана Петровця, Василя Фантича і Павла Чучки використано чимало цікавих, характерних для мови закарпатців слів, які важливі для пізнання обставини їх життя у різні історичні епохи. Безперечно, для читачів інших регіонів України зрозуміння значення окремих лексем і виразів у творах завдасть певних труднощів, однак для мовознавців, дослідників закарпатських говорів, вони мають велику лексикологічну цінність.

⁹ Л. Дже, *Украинская лексика сер. XVI века: Няговские Поучения* (словарь и анализ). Дебрецен, 1985.

¹⁰ П. М. Лизанець, *Основні шляхи проникнення лексичних мадяризмів в українські говори Закарпаття*, [в:] *Слов'янсько-угорські міжмовні та міжлітературні зв'язки. Науково-тематичний збірник*, Ужгород, 1970, с. 99–112.

Входження гунгаризмів до мови творів закарпатських письменників відбувалося як під впливом народнорозмовного стилю, так через обставини їх особистого життя (володіння угорською мовою, зв'язки з представниками угорської національності, військова служба в Угорщині тощо). Таким чином, мова творів збагачувалася авторськими словами типу **аняорсáг** < уг. *anyaország* 'рідна країна', **гóвер** < уг. *haver* 'дружок', **гóйра виг.** < уг. *hajrá* 'ура', **сйен виг.** < уг. *éljen!* 'хай живе!', **лепедів** < уг. *lepedő* 'простирадло', **лішта** < уг. *lusta* 'лінивий', **нінчен** < уг. *nincsen* 'нема', **та́пшати** < уг. *tapsol* 'плескати в долоні'. У живому мовленні ці гунгаризми не зафіксовані або ж фіксуються як вузькорегіональні.

Географія гунгаризмів, що їх представлено в мові закарпатських письменників, охоплює більшу територію Закарпатської області, проте функціонування деяких виходить за її межі, закріпившись у галицько-буковинському діалектному просторі, свідченням чого є їх використання галицькими та буковинськими письменниками¹¹.

Запозичення з угорської у мові творів художньої літератури стосуються переважно побутової сфери. До класифікації ввійшли наступні тематичні групи: **на з ви о д я г у**: **будюгóви** < уг. *bugyogó*, діал. *bugyugóц* 'жіночі труси', **вігáн** < уг. *viganó* 'плаття', **жеб** < уг. *zseb* 'кишеня', **ка́лап** < уг. *kalap* 'капелюх', **надрáги** < уг. *nadrág* 'штани', **рjндя** < уг. *rongy* 'ганчірка, лахміття', **та́лпа** < уг. *talp* 'підощва'; **на з в а т к а н и н и**: **ба́ршонь**, **ба́ршун** < уг. *bársony* 'бархат'; **на з в и п р и к р а с**: **богрсйда** < уг. *bokréta*, діал. *bokréjta* 'букетик', **бóйтиця**, **бóйти** (Pl. t.) < уг. *bojt* 'шкіряні шнури для прикраси', **то́ртош** < уг. діал. *tartócs* 'завивка', **ціфрóваний** < уг. *cifra* 'оздоблений'; **на з в и в и д і в в з у т т я**: **бокáнчі** < уг. *bakancs* 'грубі черевики', **бочкóри** < уг. *bocskor* 'постоли', **чсжма**, **чсжми**, **чіжми** < уг. *csizma*, діал. *csizma* 'чоботи'; **на з в и п р о д у к т і в х а р ч у в а н н я т а т ю т ю н о в и х в и р о б і в**: **багóв** < уг. *bagó*, діал. *bagóц* 'жувальний тютюн', **бороцквá** < уг. *barack* 'абрикос', **гу́ляш-лéвеш** < уг. *gulyás leves* 'суп-гуляш', **гу́рка** < уг. *hurka* 'сорт домашньої ковбаси, кров'янка', **догáн** < уг. *dohány*, діал. *dohán* 'табак', **ма́йош** 'májas' < уг. *májas* 'ліверна ковбаса', **о́ща** < уг. *ostya*, діал. *oscsa* 'вафля', **па́прика**, **попрсга** < уг. *paprika* 'перець; Capsicum annuum', **парадсчка** < уг. *paradicsom* 'помідор; Solanum lysopersicum L.', **пéжгів** < уг. *pezsgő*, діал. *pezsgőr* 'шампанське вино', **ра́тота** < уг. *rántotta*, діал. *rátota* 'яєчня', **шетемéні**, **шітемéні** < уг. *sütemény* 'тістечко', **шойт** <

¹¹ Л. Ткач, *Українська літературна мова на Буковині в кінці XIX – на початку XX століття*. Частина 2. Джерела і соціокультурні чинники розвитку. Чернівці, 2007; Є. Барань-Комарі, *Унгари́зми у творах галицьких письменників кінця XIX – початку XX століття (на прикладах творів Марка Черемшини)*, [w:] A. Ksenicz, P. Stanińska (red.), *Ze studiów nad literaturami i językami wschodniosłowiańskimi*. Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski, 2008, s. 181–187; вона ж *Роль Еміла Балецького у дослідженні угорських запозичень у творах західноукраїнських письменників кінця XIX – початку XX століття*. – [in:] L. Jászay, A. Zoltán (ред.), *Studia Russica XXIII*. Budapest, 2009, 37–51.

уг. (*disznó*)*sajt* 'сир', тут у знач. 'сальтисон'; н а з в и н а ч и н н я : **кánta** < уг. *kanna*, діал. *kanta* 'бідон', **канчúв** < уг. *kancsó*, діал. *kancsóу* 'кухоль', **коршúв** < уг. *korsó*, діал. *korsóу* 'бутель', **ла́бош** < уг. *lábás*, діал. *lábos* 'низька каструля', **палачінтóвка** < уг. *palacsintasütő*, уг. діал. *palacsintavas* 'сковорода', **пóгáр** < уг. *pohár* 'чарка', **тáнір**, **тáнір** < уг. *tányér*, діал. *tányiér* 'тарілка', **фінджа**, **фінжа** < уг. *findzsa* 'чашка з фарфору'; н а з в и д о м у т а п р и м і щ е н ь : **герендá**, **герендá** < уг. *gerenda* 'балка, сволок', **емелéтовий** < уг. *emeletes* 'поверховий', **капúра** < уг. *kapu* 'ворота', **каштéль**, **каштíль** < уг. *kastély* 'палац', **лúгош** < уг. *lugas* 'альтанка', **салáш** < уг. *szállás* 1. 'нічліг', 2. 'стайня', **турнáц** < уг. *tornác* 'ганок'; н а з в и н а п о з н а ч е н н я с в о я ц т в а , з в е р т а н н я : **áпо** < уг. *apa* 'батько', **бáчі** < уг. *bácsi* 'дядько', **борáт** < уг. *barát* 'друг, товариш', **Íштен гозто** < уг. *Isten hozta* 'Ласкаво просимо', **кішáссоня** < уг. *kisasszony* 'панна', **нсйні** < уг. *néni*, діал. *néjini* 'жінка, тітка', **пóйтáшка** < уг. *pajtás* 'друг, приятель', **рíгов** < уг. *rigó*; *Turdus ericetorum philomelos*, діал. *rigóу* 'дрізд', тут у знач. 'лайлива жінка', **фáйта** < уг. *fajta* 'рід, вид', **фатí(ý)в** < уг. діал. *fattyú* 'хлопець', **фійочкам** (звертання) < уг. *fiacskám* 'синочку', **цímбор**, **цímбора** < уг. *cimbora* 'друг, товариш', **шáркaнь** < уг. *sárkány* 'дракон', тут у знач. 'лайлива жінка'; н а з в и п р е д м е т і в п о б у т у : **буді́ларош** < уг. *bugyelláris*, діал. *bugyilláros* 'гаманець', **гаті́жáк** < уг. *hátizsák* 'рюкзак', **гóмби(і)ця**, **гóмбічка** < уг. *gomb* 'гудзик', **дсйжа** < уг. *dézsza*, діал. *déjzsa* 'дерев'яний цебер', **дугóвка** < уг. *dugó*, діал. *dugóу* 'корок', **жачкú(ó)в** < уг. *zacskó*, діал. *zsacskóу* 'мішок, кульок', **лампáш** < уг. *lámpás* 'ліхтар', **лепедів** < уг. *lepedő*, діал. *lepedőü* 'простирадло', **манкúв** < уг. *mankó*, діал. *mankóу* 'милиця', **пáрна** < уг. *párna* 'подушка', **шáргaнь** < уг. *sárhányó* 'брудозахисне крило'; н а з в и н а п о з н а ч е н н я з е м е л ь н и х д і л я н о к : **бíрток** < уг. *birtok* 'масток', **йовсáг** < уг. *jószág*, діал. *jóuszág* 'масток, обійстя', **керт** < уг. *kert* 'город', **кішкерт** < уг. *kiskert* 'палісад', **кóцка** < уг. *kocka* 'квадрат', тут у знач. 'земельна ділянка квадратної форми', **тéлек** < уг. *telek* 'ділянка під забудування'.

У досліджених нами творах художньої літератури наявні приклади (хоч у меншій кількості) й інших тематичних груп, а саме н а з в и в н у т р і ш н і х в л а с т и в о с т е й л ю д и н и (**битáнга** < уг. *bitang* 'нечесний, ехидний чоловік, волоцюга', **жіван** < уг. *zsivány* 'розбишака, шибеник', **кéнесний**, **ксняшний** < уг. *kényes*, діал. *kéjnyes* 'вибагливий', **сслгамошний** < уг. *szélhámos*, діал. *széjlhámos* 'шахрай'; а д м і н і с т р а т и в н а л е к с и к а (**аняорсáг** < уг. *anyaország* 'країна у відношенні до її відділених територій', **вáрош**, **вáрыш** < уг. *város* 'місто', **вídик** < уг. *vidék*, діал. *vidiék* 'місцевість', **гатáр**, **готáр**, **хíтáр** < уг. *határ* 'кордон, межа', **орсáг** < уг. *ország* 'країна', **jраш** < уг. *járás* 'район';

транспорт, назви транспортних засобів (**біці́гли** < уг. *bicikli*, діал. *bicigli* 'велосипед', **бо́ко́р** < уг. *bokor* 'кущ', тут у знач. 'пліт', **гі́нту(о)в** < уг. *hintó*, діал. *hintóу* 'камета', **да́раба** < уг. *darab* 'шматок', тут у знач. 'пліт', **ду́нгов** < уг. діал. *dungóу* 'мотоцикл', **ко́чія** < уг. *kocsi* 'віз, теліга', **ко́чіш**, **ко́чій** < уг. *kocsis* 'візник', **ј́рда** < уг. *járda* 'тротуар'); торгівля, товарообіг, грошово-платіжні відносини (**алдо́маш** < уг. *áldomás* 'могориц', **ва́шар** < уг. *vásár* 'ярмарок', **кі́нчтарський** < уг. *kincstári* 'державний', **пе́нги** < уг. *pengő*, діал. *pengőу* 'грошова одиниця хортистської Угорщини', **пяц** < уг. *piac*, діал. *píjac* 'ринок', **фі́лер** < уг. *fillér* 'угорська дрібна монета', **хо́сєн** < уг. *haszon* 'користь', **чаварга́ш** < уг. *csavargó* 'бродяга', тут у знач. 'мандрівний торговель'; профе́сійна дія́льність (**бсрі́в** < уг. *bíró* 'сільський староста', **бо́хтар** < уг. *bakter* 'сторож', **га́зда** < уг. *gazda* 'господар', **га́йтів** < уг. *hajtó* 'польовий сторож', **ге́нтиш** < уг. *hentes* 'м'ясник', **го́вгерь** < *hóhér* 'кат', **калапо́ш** < уг. *kalapos* 'керівник', **ке́ритув** < уг. арх. діал. *kerejtőу* 'наглядач', **меште́р** < уг. *mester* 'майстер', **сабу́в** < уг. *szabó* 'кравець', **сока́ч** < уг. *szakács* 'кухар', **тана́чош** < уг. *tanácsos* 'радник', **і́гас** < уг. *juhász* 'вівчар').

Для достовірної передачі предметів та подій минулого часто зустрічаємося із прикладами архаїзмів, наприклад, **а́дув** < уг. *ágyú* 'гармата', **бе́реш** < уг. *béres* 'наймит', **бі́рток** < уг. *birtok* 'маєток', **бо́ко́р** < уг. *bokor* 'кущ', тут у знач. 'пліт', **буді́ла́рош** < уг. *bugyelláris* 'гаманець', **будю́гови** < уг. *bugyogó* 'жіночі труси, шаровари', **га́раді́чі** < уг. *grádics*, *garádics* 'приступка', **гі́нту(о)в** < уг. *hintó* 'коляска', **і́рка** < уг. *irka* 'шкільний зошит', **ле́венте** < уг. *levente* 'лицар', **не́меш** < уг. *nemes* 'шляхтич', **олго́днодь** < уг. *alhadnagy* 'молодший лейтенант', **пе́нге** < уг. *pengő* 'грошова одиниця хортистської Угорщини', **та́лпаш** < уг. *sorkatona* 'рядовий солдат', **тана́чош** 'tanácsos' (укр. *радник*), **таплóвка** < уг. *pénztárca* 'гаманець', **фейго́днодь** < уг. *főhadnagy* 'старший лейтенант'. Наведені приклади вважаються застарілими як у мові-джерелі, так і в мові-рецепторі.

Переважна більшість слів-гунгаризмів проникла в українські говори Закарпаття безпосередньо із сусідніх північно-східних угорських говорів у їх діалектному фонетичному оформленні. Наприклад, у словах *та́лір* ~ *та́лірь* 'комір', *каштіль* 'палац', *кі́пом* 'способом', *кі́мловати* 'спостерігати', *ле́гінь* ~ *лсгінь* 'парубок', *се́гінь* ~ *сггінь* 'бідняк', *та́нір*, *та́нір* 'тарілка' голосний *i* виводиться з північно-східного угорського дифтонгу *íé* ~ *éi*, пор. уг. діал. *gallíér*, *kastéily*, *kíépen*, *kíémlel*, *legiény*, *szegiény*, *tányíér*. Угорський дифтонг *óу* на місці випадного *l* і по-довженого голосного *o* спричинило звукосполучення -ов у словах *бо́вт* 'магазин' < уг. літ. *bolt*, діал. *bóуt*, *ко́вдош* 'жебрак' < уг. літ. *koldus*, діал. *kóуdus*. Дифтонг *о́у* у кінці слова в наголошеній позиції спричинив звукосполучення -ів, -ув:

вендеглів ‘ресторан’ < уг. літ. *vendéglő*, діал. *vendéglőj*, керитув ‘наглядач’ < давнє уг. діал. *kerejtő*, лепедів ‘простирадло’ < уг. *lepedő*, діал. *lepedőj*, т́еметів, тснитів ‘кладовище’ < уг. *temető*, діал. *temetőj*.

Вищенаведені лексеми за нормами сучасної української літературної мови кваліфікуються як діалектизми, деякі як вузьколокальні. Частина із них зафіксована у «Словарі української мови» за редакцією Бориса Грінченка¹². При реєстрових словах угорського походження, окрім багатьох інших джерел, Борис Грінченко найчастіше посилається на праці Івана Верхратського та Якова Головацького (див. Верхратський І. «Словарець», приложенный кь книгѣ И. Верхратскаго: «Про говор галицких лемків». Львів, 1902; він же: «Словарець», приложенный кь статѣ И. Верхратскаго: «Знадоби для пізнання угорскоруских говорів». *Записки Наукового Товариства імені Шевченка*. Львів, 1902; він же: *Знадоби до словаря южнорусского*. Львів, 1877; він же: *Початки до уложеня номенклатури и терминологіи природописної, народної...* Львів, 1964, 1869; Головацький Я. О. *Народныя пѣсни галицкой и угорской Руси*. Москва, 1878; він же: *О народной одеждѣ и убранствѣ Русиновъ или Русскихъ въ Галичинѣ и сѣверо-восточной Венгріи*. 1877). А при гунгаризмах *бирувати*, *бигар*, *бичак*, *бокор*, *калап*, *леквар*, *рянряр*, *тенгерця* указується скорочена назва *Угор*. (тобто Угорщина), – це означає, що вищенаведені слова були поширені лише на території сучасного Закарпаття (колишньої Угорської Русі).

Вважаємо, що твердження Людмили Ткач¹³ (2008: 24) повністю відповідає істині: «Дослідження мадяризмів [...] є надзвичайно актуальним з погляду завдань сучасного мовознавства в ділянці діалектології, історичної лексикології, компаративістики, соціолінгвістики. [...] Соціолінгвістичні аспекти дослідження лексичних запозичень передбачають виявлення історико-культурного контексту та соціального середовища, в якому відбувалася взаємодія носіїв різних мов, та тих соціальних верств, що відіграли роль провідника мовних впливів».

¹² Є. Барань, *Гунгаризми в „Словарі української мови“ (1907–1909 рр.) за редакцією Бориса Грінченка* [в:] А. К. Мойсієнко (відп. ред.), *Українське мовознавство. Міжвідомчий науковий збірник. До 100-річчя публікації «Словаря української мови» за редакцією Бориса Грінченка*. – Вип. 38. Київ: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. 2008, с. 13–18.

¹³ Л. Ткач, *Соціолінгвістичні аспекти дослідження міжмовних взаємин та шляхи лексичних запозичень в українську мову з румунської та угорської мов*, [в:] *Науковий вісник Чернівецького університету*. Випуск 428–429. Слов'янська філологія. 2008. 24–32.

ДЖЕРЕЛА

- Кешеля Д., 1993. *Державна копоня, або Листи до пана Президента*. Ужгород.
Кешеля Д., 1997. *Жіванський світ. Роман із народного життя у трьох серіях*. Ужгород.
Мідянка П., 1999. *Зелений фірес. Поезії*. Ужгород.
Мідянка П., 2001. *Трава господня*. Ужгород.
Мідянка П., 1994. *Фараметлики*. Ужгород.
Петровцій І., 1999. *Наші і нинаші співанки*, Ужгород.
Петровцій І., 2004. *Послідні співанки. Русинська поезія*. Ужгород.
Потушняк Ф., 1980. *Твори*. Київ.
Потушняк Ф., 1973. *Чесць роду*. Ужгород.
Станинець Ю., 2006. *Сусіди*. Ужгород.
Станинець Ю., 1991. *Юра Чорний*. Ужгород.
Фантич В., 1997. *Отцюзнино, русинська, християнська!* Ужгород.
Чендей І., 1980. *Кринична вода. Повість*. Ужгород.
Чучка П., 1992. *Вичурки по-баранинські. Закарпатська застільна книга у 2-х томах* (том перший і останній). Баранинці–Ужгород.

UKRAINIAN-HUNGARIAN LANGUAGE CONTACT ON THE BORDER OF THEIR
ETHNIC TERRITORIES (THE IMPACT OF HUNGARIAN UPON THE VOCABULARY
OF WORKS BY ZAKARPATIE WRITERS)

Summary. The paper deals with the problems of Ukrainian and Hungarian inter-linguistic contacts. It describes those historical events that have influenced the formation and development of linguistic and cultural surroundings in Transcarpathia. The paper gives information about the adaptation ways of Hungarian dialects in the recipient language and the influence of the Hungarian language on lexical elements of Transcarpathian writers' literary works. It has been proved that for the description of circumstances in which Hungarians lived in different historical epochs Transcarpathian writers used a lot of typical Transcarpathian lexical elements in their works. Hungarian words occupy the leading position among these lexical elements and they have been strongly rooted in Transcarpathian dialects mostly occasionally or through the transmission of neighbouring languages. The most of the Hungarian loanwords in Transcarpathian literary works belong to the lexical elements which describe the everyday life.

Key words: inter-linguistic contacts, inter-linguistic interaction, Ukrainian dialects in Transcarpathia, Hungarian dialects, literary language of writers